

Tisdagen den 3 december

Kl. 15.00

Återkallande av avsägelse av riksdagsuppdrag

Om godmansförordnande i stället för omyndigförklaring

1 § Justerades protokollet för den 25 november.

2 § Återkallande av avsägelse av riksdagsuppdrag

Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Jag återkallar härmed min anhållan om entledigande från riksdagsuppdraget fr. o. m. den 1 januari 1986.

Stockholm den 3 december 1985

Olle Göransson

Talmannen erinrade om att kammaren den 28 november godkänt Olle Göranssons avsägelse av riksdagsuppdraget fr. o. m. den 1 januari 1986 och meddelade att ny ledamot i den avgångnes ställe ännu ej utsetts.

Den nu föreliggande skrivelsen med återkallande av avsägelsen lades till handlingarna.

3 § Svar på interpellation 1985/86:43 om godmansförordnande i stället för omyndigförklaring

Anf. 1 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Hans Rosengren har i en interpellation tagit upp frågor som gäller omyndigförklaringar. Han har frågat mig om jag är beredd att vidta snara åtgärder för att rätta till vissa missförhållanden som han har beskrivit och tillmötesgå kraven att omyndigförklaringarna undanröjs och ersätts med ett utvidgat godmansinstitut.

Svaret är ja.

Förmynderskapslagstiftningen reformerades år 1974. Sedan dess har antalet omyndigförklaringar sjunkit kraftigt. Tiden närmast före reformen omyndigförklarades årligen över 1 000 personer. Nu är det färre än 50. Detta är en mycket glädjande utveckling. Men jag menar att vi inte bör nöja oss med detta. Jag anser att tiden nu är mogen att undersöka om inte omyndigförklaringarna kan avskaffas helt.

Lagstiftningen på området har sina rötter i en förgången tid med ett helt annat synsätt på den enskilda människan och hennes förmåga. Vad som bör prägla dagens lagstiftning är respekten för varje enskild människa och tilltron till hennes möjligheter. I dagens samhälle har vi också helt andra möjligheter än tidigare att ge hjälp och stöd utan att behöva tillgripa något så ingripande som en omyndigförklaring. Jag tror alltså att det finns goda förutsättningar att avskaffa bestämmelserna om omyndigförklaring. Jag avser att inom kort föreslå regeringen att ge den sittande förmynderskapsutredningen tilläggsdirektiv att med förtur överväga denna fråga.

Ett särskilt problem som berörs i interpellationen är omprövningen av gamla omyndigförklaringar, dvs. sådana som beslutades före 1974 års reform. Bland de bestämmelser som då beslutades finns det föreskrifter som ålägger överförmyndarna att årligen undersöka om det finns skäl att ansöka om omprövning av gamla omyndigförklaringar. Jag vill understryka vikten av att så sker. Om man kommer fram till att institutet omyndigförklaring inte behövs i fortsättningen, är det vidare naturligt att dessa gamla omyndigförklaringar får upphöra att gälla. I så fall försvinner det problem med omprövningen av dessa omyndigförklaringar som nämns i interpellationen.

Anf. 2 HANS ROSENGREN (s):

Herr talman! Jag vill först tacka för svaret.

Genom det svar som justitieministern nu avgett kan tusentals omyndigförklarade människor se fram mot ett värdigt liv. Att i dagens samhälle ha omyndigförklarade människor är ovärdigt. Man måste se omyndigförklaringen som en kvarleva av det gamla klassamhället.

Engagemanget från överförmyndaren i Torsby kommun i norra Värmland visar att vi måste ta oss an dessa människors rätt till inträde i samhällsgemenskapen. Gunnar Wiktorsson har nämligen genom stort engagemang fått 54 människor myndigförklarade. Det finns bland dem exempel där en människa varit omyndigförklarad i 45 år, varav 20 år på institution.

Man kan över huvud taget konstatera att omyndigförklaringarna, i många fall, är ett lidande för människor som tillhör de absolut svagaste i vårt samhälle.

Detta kräver att vi snarast undanröjer alla möjligheter att beröva människor deras mänskliga rättigheter genom omyndigförklaring. Nutidens välfärdssamhälle och sociala skyddsnät kan tillsammans med ett utvecklat godmansförfarande vara ett fullgott alternativ.

Jag ser detta som en mycket viktig frihets- och demokratifråga.

Justitieministerns svar på min interpellation ger 17 000 omyndigförklarade människor ett nytt hopp om en ny och värdigare framtid. Svaret måste också vara en signal till överförmyndarna ute i landets kommuner att snarast se över situationen med omyndigförklarade människor. Mycket kan säkert göras innan en ny lag kan träda i kraft.

Till sist: Än en gång ett tack för ett mycket positivt svar. Min förhoppning är att en lagändring kan ske utan onödiga dröjsmål.

Anf. 3 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! 1974 års reform på förmynderskapsrättens område innebär att en person numera kan förklaras omyndig *endast* om han på grund av psykisk sjukdom, hämmad förståndsutveckling eller psykisk abnormitet av annat slag är ur stånd att vårda sig eller sin egendom. Lagen saknar därmed motsvarighet till den möjlighet som tidigare fanns att utverka omyndighetsförklaring, om någon genom slöseri eller annan grov vanvård av sin egendom eller eljest genom otillbörligt förfarande med avseende på egendomen äventyrade sin eller sin familjs välfärd.

Som högsta domstolen anmärkte i ett rättsfall från år 1977 är innebörden av reformen faktiskt den, att lagstiftaren gett upp tanken, att den enskilde vid behov bör skyddas mot att han på olika sätt eller av skilda anledningar vanvårdar eller rent av ödelägger sin ekonomi. Men även om lagliga förutsättningar föreligger för omyndighetsförklaring, får sådan åtgärd likväl inte tillgripas om hjälpbehovet kan tillgodoses genom att god man förordnas.

En konsekvens av lagen – som kan synas paradoxal – är att personer som är *så* handikappade, *så* äldersdementa att de helt och hållet saknar förmåga till initiativ och självständigt handlande och sålunda befinner sig helt bortom gränsen för rationellt tänkande och handlande icke kan förklaras omyndiga. Är de psykiska störningarna däremot *mindre* framträdande, ökar utrymmet för sådan omyndighetsförklaring. Den träffande beteckningen "paradoxal" är inte min – den har jag faktiskt hämtat från JO:s ämbetsberättelse 1980/81.

Att rättsläget är så här beror på risken för kolliderande rättshandlingar. Ju mera bortom gränsen för rationellt tänkande och handlande personen är, desto mindre är risken för att han företar egna skadliga rättshandlingar, som i så fall skulle kunna kollidera med gode mannsens. I den situationen anses det därför räcka med godmansförordnande.

Den nu beskrivna ordningen har framkallat kritik. Med anledning av motioner uttalade lagutskottet sålunda *enhälligt* i oktober 1981 (1981/82:4) följande:

"Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att det nu kan vara motiverat med en närmare utvärdering av bestämmelserna i FB om förmynderskap och godmanskap. Syftet med utvärderingen bör vara att kartlägga de problem som yppat sig i tillämpningen av bestämmelserna. Bl. a. bör undersökas i vad mån skyddet för sjuka eller handikappade personer kan behöva förstärkas" – jag upprepar ordet förstärkas. "Vad utskottet anfört med anledning av motionerna bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna."

Herr talman! Jag har nyss talat om kolliderande rättshandlingar. Står inte statsrådet Wickboms interpellationssvar i strid med riksdagens enhälliga beslut om att bl. a. skyddet för sjuka och handikappade kunde behöva förstärkas? Jag har för egen del svårt att förstå hur avskaffande av omyndighetsförklaringarna kan förstärka skyddet för dem som inte kan skyddas på annat sätt.

Tyvärr är livet många gånger så grymt att den gamle på sin ålders höst blir höggradigt åderförkalkad eller av annan anledning förlorar kontakten med verkligheten. Det är också tyvärr många gånger så att det finns andra – närstående eller inte – som är beredda att samvetslöst utnyttja den gamles

försvarslöshet. Lagutskottet har nyligen behandlat en motion som gör gällande att "det förekommer ofta att även utåt sett socialt välanpassade personer ställer sig in hos åldringar som de vet inte är barskrapade och med hycklad vänskap lurar dem på pengar och värdeföremål, eller att testamenten skrivs till de nyvunna vännernas förmån". I sådana fall behövs ett skydd för den enskilde. En helt annan sak är att se till att skyddsreglerna inte missbrukas. Men det är något som gäller all lagstiftning. Att däremot skyddet av den gamle här skulle stå i strid med den självklara "respekten för varje enskild människa och tilltron till hennes möjligheter", som det står i interpellationssvaret, är för mig helt obegripligt.

Herr talman! Jag skulle vilja ställa frågan: Innebär interpellationssvaret att justitieministern går ifrån den enhälliga riksdagsuppfattningen om behovet av t. o. m. ökat skydd för sjuka och handikappade?

Anf. 4 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jag kan vitsorda att det finns ett behov av att skydda vissa människor mot ohederliga eller ohemula rättshandlingar som kan vidtas gentemot honom eller henne. Jag tror t. o. m. att det är ett betydligt större antal människor som behöver det skyddet än de som i dag är omyndigförklarade. Men det skydd och den hjälp som behövs skall utformas med utgångspunkt i respekten för människors integritet och människovärde och med utgångspunkt i människornas förmåga att så långt som möjligt klara sig själva.

Omyndigförklaring är förnedrande. Den är dessutom passiviserande och i värsta fall hospitaliserande – det visar all erfarenhet.

Vad jag syftar till med de direktiv som jag arbetar med och skall föreslå regeringen är att man på ett bättre sätt än i dag skall tillvarata de möjligheter till skydd och hjälp som redan finns inom ramen för socialvården och inom ramen för avtalsrätten, där vissa rättshandlingar kan ogiltigförklaras.

Jag är fullt medveten om att riksdagen har begärt överväganden om ett utökat skydd. Detta har förmynderskapsutredningen fått i uppdrag, och den delen av uppdraget står kvar.

Jag kan försäkra Allan Ekström att det inte på något sätt är fråga om att lämna någon utan hjälp och stöd, utan vad det gäller är att finna former som präglas av respekt för varje enskild människa och tilltro till hennes inneboende förmåga och möjligheter.

Anf. 5 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Då ber jag att få uttrycka min tillfredsställelse med justitieministerns svar. Jag hade inte ställt frågan om inte uttalanden i tidningar och TV gjort mig en aning förbryllad. Men jag är tillfreds med svaret.

Riksdagens enhälliga ståndpunktstagande står fast. Det är helt i sin ordning.

Anf. 6 HANS ROSENGREN (s):

Herr talman! Vad det handlar om är att man inte skyddar människor genom att beröva dem deras mänskliga rättigheter. Jag har någon gång lärt

mig att man i så fall skyddar genom att stödja och hjälpa, och det kan ske genom exempelvis ett godmansförfarande.

Prot. 1985/86:42
3 december 1985

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om avgiftsskyldighe-
ten för radiomusik vid
landstingens inrätt-
ningar*

4 § Svar på interpellation 1985/86:50 om avgiftsskyldigheten för radiomusik vid landstingens inrättningar

Anf. 7 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Georg Andersson har frågat mig om upphovsrättsutredningen inom ramen för sina direktiv kommer att behandla frågan om skyldighet att betala avgift för radiomusik vid landstingens inrättningar. Han har också frågat mig om jag i annat fall är beredd att utfärda tilläggsdirektiv beträffande denna fråga. I interpellationen behandlas frågan om STIM:s krav mot landstingen om ersättning för framförande av upphovsrättsligt skyddad musik.

Utredningsarbetet på upphovsrättsområdet bedrivs i nordiskt samarbete och utredningarnas ordförande sammanträffar regelbundet i ett arbetsutskott. Vid ett nordiskt ordförandemöte nyligen kom man överens om att en promemoria skall utarbetas som underlag för en diskussion om reglerna i 2 kap. upphovsrättslagen som handlar om inskränkningar i upphovsrätten. I detta kapitel ingår bl. a. reglerna i 20 § om de fall då verk får framföras offentligt utan tillstånd av upphovsmannen. Enligt vad jag har inhämtat från ordföranden i den svenska utredningen räknar man med att i detta sammanhang också komma in på de frågor som berörs i interpellationen.

Mot denna bakgrund anser jag att det inte behövs några tilläggsdirektiv till utredningen i den fråga som interpellationen tar upp.

Anf. 8 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min interpellation. Jag menar att det är ett tillfredsställande svar.

Upphovsrättsutredningen skall behandla de problem som jag har berört i interpellationen. Jag hoppas verkligen att utredningen kan finna en lösning och skapa klarhet i rättsläget i fråga om skyldighet att betala avgift för lyssnande på radiomusik vid bl. a. landstingens vårdinrättningar.

Jag skulle egentligen kunna nöja mig med denna kommentar i dag, men jag finner ändå skäl att därtill foga några synpunkter i själva sakfrågan.

Som jag har anfört i interpellationen pågår en tvist mellan STIM och några landsting. Tvisten gäller huruvida landstingen är skyldiga att betala ersättning till STIM för att patienter på landstingens vårdinrättningar lyssnar på musik i radio.

För undvikande av alla missförstånd vill jag klart deklarerat att jag anser att det är viktigt och berättigat att upphovsrättsinnehavarna – tonsättare, författare och andra – får en fullgod ersättning för utnyttjande av deras verk.

Vad frågan nu gäller är inte huruvida denna rätt skall gälla – inte heller nivån på den ersättning som skall utgå. Tvistefrågan är, som jag ser det, vem som skall betala.

Prot. 1985/86:42
3 december 1985

*Om avgiftsskyldighe-
ten för radiomusik vid
landstingens inrätt-
ningar*

Sveriges Radio erlägger ersättning för den upphovsrättsskyddade musik som sänds i radio. Ersättningsbeloppen fastställs genom förhandlingar, varvid hänsyn tas till bl. a. hur många lyssnare som kan nås av sändningarna. Det innebär att man för riksradiosändningar utgår från att hela svenska folket skall kunna ta del av programmen vid sändningstillfället, s. k. direktavlyssning.

STIM gör emellertid anspråk på ersättning också för lyssnandet i de fall det inte är fråga om enskilt bruk. Man grundar sig därvid på upphovsrättslagens formulering: "Verket göres tillgängligt för allmänheten, då det framföres offentligt."

Eftersom STIM kräver ersättning för att patienter på sjukhusen i sina kuddhögtalare eller hörlurar avlyssnar Sveriges Radios sändningar måste det innebära att sjukhussängen i detta fall betraktas som offentlig plats. Jag har svårt att acceptera en sådan tolkning. Jag tror inte att detta är en allmän bedömning som folk gör.

Vill man tillspetsa problemet något kan man fråga hur det skall betraktas ur upphovsrättslig synpunkt om patienterna i stället för sjukhusets hörlurar utnyttjar en egen freestyle-apparat, alternativt att sjukhuset lånar ut sådana apparater till patienterna. Det är, enligt min mening, inte rimligt att frågan om ersättning till upphovsmännen skall bero på vilken teknisk lösning man väljer för direktöverföring av sändningarna. Det är väl ändå inte någon som menar att lyssnande på egen radioapparat skall medföra ersättningskyldighet? Inte ens Sveriges Radio kräver någon avgift för den nyttigheten. Däremot betalar Sveriges Radio för rätten att få sända musik.

Jag vill betona att jag hela tiden här talar om program i direkt sändning. Frågan om ersättning för musikprogram som spelas in från radio för att återutsändas vid ett eller flera andra tillfällen är, menar jag, en helt annan fråga. I sådana fall anser jag att det är självklart att ersättning skall utgå.

Sedan den här nämnda tvisten uppstod har jag i olika sammanhang haft tillfälle att diskutera problemet med många som på ett eller annat sätt är berörda av frågan. Jag har då noterat en nästan samfällid förvåning inför tanken att upphovsrättsersättning i vissa fall skall erläggas för såväl sändning som mottagning av musikprogram. Det rimliga bör ändå vara att hela ersättningen erläggs i ett sammanhang och då naturligtvis för sändningen.

Herr talman! Jag vill än en gång uttrycka förhoppningen om en snar lösning av dessa problem, och jag hoppas självfallet att upphovsrättsutredningen kommer fram till den enligt min mening både rimliga och enkla lösning som jag här kortfattat har tecknat.

Med detta vill jag än en gång tacka för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 9 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Nic Grönvall har i sin interpellation tagit upp meddelarfriheten inom polisens område. Jag har förstått den fråga han ställer så att han vill veta om jag är beredd att medverka till att denna meddelarfrihet inskränks eller helt slopas.

Som har angetts i interpellationen råder normalt meddelarfrihet inom polisens område. Det betyder att även i och för sig sekretessbelagda uppgifter straffritt kan lämnas till massmedierna, om det sker i publicerings-syfte. Denna ordning stämmer överens med den princip som ställs upp i tryckfrihetsförordningen. Grundlagen tillåter dock att undantag görs från principen om meddelarfrihet. T. ex. inom hälso- och sjukvården och inom socialtjänsten är meddelarfriheten begränsad i betydande mån.

Meddelarfriheten anses utgöra en hörnpelare i den svenska tryckfrihetsrätten. Den bakomliggande tanken är att den enskilde i princip inte skall behöva avstå från att bidra till informationen till allmänheten på grund av rädsla för repressalier eller andra obehag.

Samtidigt står det klart att intresset av meddelarfrihet måste avvägas mot andra intressen, däribland skyddet för den enskildes integritet. Vid tillkomsten av sekretesslagen ägnades också stor uppmärksamhet åt den avvägning som borde göras mellan insyns- och integritetsintressen när meddelarfrihetens omfattning bestämdes.

En omständighet som tillmättes särskild vikt vid denna avvägning var om en uppgift hade lämnats av en enskild i en förtroendesituation eller om uppgiften hänförde sig till ett ärende om myndighetsutövning. I det förra fallet borde meddelarfrihet normalt vara utesluten. När det gällde uppgifter av det senare slaget borde däremot meddelarfrihet ofta föreligga.

Meddelarfrihet gällde på polisens område också enligt den äldre sekretesslagstiftningen, om man undantar uppgifter om brev som kvarhålls på posten o. d. Erfarenheterna av den dittills rådande ordningen var inte sådana att föredragande statsrådet var beredd att förorda några nya inskränkningar i meddelarfriheten. Dock skulle i fortsättningen uppgifter om telefonavlyssning inte få vidarebefordras till massmedierna.

Vid behandlingen i riksdagen av förslaget till ny sekretesslag godtogs i allt väsentligt vad som anförts i propositionen. Konstitutionsutskottet uttalade därvid (KU 1979/80:37 s. 19) bl. a. att utskottets grundläggande inställning var att meddelarfriheten skall sträcka sig så långt det är möjligt. Utskottet ställde sig därför inte främmande för att det kunde finnas utrymme för en ytterligare utvidgning av meddelarfriheten i förhållande till propositionens förslag. Utskottet kunde emellertid inte bortse från risken att den meddelarfrihet som föreslagits i propositionen i vissa fall kunde sträcka sig för långt i förhållande till i första hand den enskildes berättigade integritetskrav. Utskottet förutsatte att yttrandefrihetsutredningen skulle komma att göra en noggrann genomgång av de enskilda sekretessbestämmelsernas förhållande till meddelarfriheten.

Yttrandefrihetsutredningen har numera i sitt betänkande (SOU 1983:70)

Värna yttrandefriheten gjort en sådan genomgång som riksdagen förutsatte. Kommittén har bl. a. när det gäller uppgifter om sådana enskilda som är föremål för en myndighets maktutövning uttalat att den nuvarande regleringen på det hela taget framstår som väl avvägd (s. 137). Någon ändring av meddelarfrihetsreglerna på polisens område har inte föreslagits.

Kommitténs förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet med sikte på att en lagrådsremiss med förslag till ett förstärkt grundlagsskydd för yttrandefriheten skall kunna läggas fram våren 1986.

Jag kommer självfallet att i samband med det beredningsarbetet noga pröva om meddelarfrihetens nuvarande omfattning är lämplig eller om det finns skäl att föreslå någon ändring. För dagen är jag inte beredd att säga annat än att de grundläggande bedömningar som gjordes vid sekretesslagens tillkomst alltjämt har giltighet, men att detta i och för sig inte utesluter vissa justeringar av meddelarfrihetens omfattning.

Anf. 10 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för detta svar, som slår an en litet bredare ton än den interpellationen innehåller. Justitieministern inbjuder ju faktiskt till en diskussion om polisens meddelarfrihet litet mer i allmänhet än om den fråga jag har angett i interpellationen, nämligen polisens meddelarfrihet då det gäller specifikt sjuka människors förhållanden.

Vi diskuterar här en av demokratins hörnpelare, och jag tänker läsa upp två stycken ur lagen. Det är en ovanlig åtgärd, men vi har åhörare som lyssnar på oss, och det jag tänker läsa upp är något utomordentligt centralt för att en demokrati och rättsstat skall fungera. Det är två stycken i tryckfrihetsförordningens 1 §, som är värda att läsa upp; det är vacker lagtext och en grundläggande lagtext för en demokrati:

”Med tryckfrihet förstås varje svensk medborgares rätt att, utan några av myndighet eller annat allmänt organ i förväg lagda hinder, utge skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna straffas därför, än om detta innehåll strider mot tydlig lag, givet att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning.

I överensstämmelse med de i första stycket angivna grunderna för en allmän tryckfrihet och till säkerställande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall det stå varje svensk medborgare fritt att, med iakttagande av de bestämmelser som äro i denna förordning meddelade till skydd för enskild rätt och allmän säkerhet, i tryckt skrift yttra sina tankar och åsikter, offentliggöra allmänna handlingar samt meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst.”

Detta är en helt grundläggande, mycket central text, som blott långtgående av andra intressen får rubba.

I 4 § tryckfrihetsförordningen anges en intressant tolkningsregel, som har syfte på det som vi nu diskuterar, nämligen att den som skall döma i ett tryckfrihetsmål alltid skall ”fästa sin uppmärksamhet mera på ämnets och tankens än på uttryckets lagstridighet” och på syftet mera än på framställningssättet.

Jag har väckt frågan om det finns något intresse som går utöver detta grundläggande tryckfrihetsintresse och måste ta över det. I sekretesslagens

7 kap. här vi ett sådant område, nämligen hänsynen till en sjuk människas integritet. Hon skall inte behöva riskera att informationen om hennes sjukdom lämnas ut. Justitieombudsmannen har i sin granskning av ett domstolsärende iakttagit att det finns ett öppet hål i detta skydd, nämligen om polisen av någon anledning får att syssla med en sjuk människas förhållanden. Då inträder plötsligt meddelarfrihet för polismyndigheten, som alltså fritt kan berätta för pressen om denna sjuka människas förhållanden. Det var vad som hade skett.

I justitieministerns svar finns det en mening som egentligen är viktigare än den första delen av citatet ur KU:s betänkande från 1979/80, nämligen följande mening: "Utskottet kunde emellertid inte bortse från risken att den meddelarfrihet som föreslagits i propositionen i vissa fall kunde sträcka sig för långt i förhållande till i första hand den enskildes berättigade integritetskrav."

Det som har hänt sedan 1979/80 är ganska dramatiskt. Vi har fått ett mycket mer utpräglat informationssamhälle än det vi hade då. Vi har fått mycket aktiva massmedia, visserligen massmedia som arbetar med självsanering och egna regler för hur man skall skydda den enskilde, men också massmedia som visar ett långtgående intresse för enskilda människor. Det kommer till uttryck i all sorts press. Det är för den skull jag frågar mig: Är justitieministern verkligen inte beredd att tala om för Sveriges folk att den utvecklingen inte får fortsätta?

Det finns områden där tryckfriheten inte får gälla över andra intressen. Ett av de områdena är hänsynen till sjuka människor.

Nu säger justitieministern i interpellationssvaret att han inte utesluter vissa justeringar av meddelarfrihetens omfattning. Men är det då verkligen inte angeläget att nu i massmedietiden säga ifrån? Kan inte justitieministern säga att han är beredd att ingripa om självsaneringen hos opinionsbildande massmedia och även andra massmedia inte är tillräcklig?

Jag vill i detta sammanhang gärna hänvisa till yttrandefrihetsutredningen, där man var inne på att stifta en långtgående lag i detta avseende. Man säger följande: Den som om annans privata angelägenheter lämnar uppgifter som är ägnade att medföra skada eller lidande för denne, dömes för kränkning av privatlivets fred.

Är inte detta just ett bevis för att stämningen i samhället är på väg att förändras? Vi måste alltså ta större hänsyn än vi hittills gjort till den enskilde. Finns det inte skäl, justitieminister Wickbom, att ge oss som följer den här frågan den signalen att justitieministern är beredd att inte bara bevaka frågan som sådan utan också att göra det till skydd för den enskilde?

Anf. 11 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jag skall inte ta upp ett resonemang kring den lagtext som Nic Grönvall med hög och skön stämning återgav. Inte heller skall jag ta upp sakfrågan, som ju finns på regeringens bord i form av ett förslag från yttrandefrihetsutredningen, låt vara att yttrandefrihetsutredningen inte föreslår någonting sådant som Nic Grönvall eftersträvar. Men formellt sett är ju frågan därmed ändå aktualiserad.

Jag skall i stället bara säga några ord om en sak som inte har med själva

juridiken att göra. I och för sig rör det sig om en självklarhet. Men det gäller sådana ting som det är viktigt att stryka under. Principen om meddelarfriheten betyder nämligen att offentliga tjänstemän inte är skyldiga att lämna upplysningar om känsliga förhållanden till massmedia. Innebörden av meddelarfriheten är alltså att man, med tanke på de viktiga intressen som informationsfriheten representerar, överlåter åt den enskilde att utan risk för repressalier själv bedöma om det är önskvärt eller försvarligt att lämna meddelanden för offentliggörande.

Vidare vill jag betona – det är i och för sig en självklarhet, men det är ändå viktigt att understryka – att massmedia inte är skyldiga att publicera allt som de får reda på genom meddelarfriheten. Även när det gäller ”mottagarsidan” får man förutsätta att systemet utnyttjas med omdöme och under ansvar. Således säger det sig självt att det rör sig om en frihet som måste brukas under ansvar. Ett missbruk av regleringen i fråga om meddelarfriheten kan annars lätt leda till krav på inskränkningar. Nic Grönvalls interpellation illustrerar just detta.

Jag vill sluta med att säga att jag för min del inte håller med Nic Grönvall om att situationen är så allvarlig som han beskriver i sin interpellation. Vidare tolkar jag inte det JO-beslut som Nic Grönvall åberopar så, att JO skulle vara kritisk mot meddelarfriheten på polisens område.

Anf. 12 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Låt oss inte träta om vad som är JO:s mening. Jag vill dock säga att jag tycker att det ligger någonting i det faktum att han, efter en noggrann genomgång av integritetsskyddet, särskilt påpekar att detta genombryts i och med meddelarfriheten. Vi bygger alltså upp ett strängt och noga preciserat integritetsskydd i form av två lagar, men vi lämnar ett stort hål – jag avser då läckor – i det här skyddet.

Jag rekommenderar justitieministern att ta del av en utredning från England som heter The Sutcliffe Case. Utredningen handlar om den s. k. Yorkshire-mannen och där redovisas på vilket sätt pressinformation om polisens arbete kan leda till, som det ibland heter, miljödömmar.

Anledningen till att jag sett så allvarligt på detta är att det även för rättssäkerhetens skull är viktigt att massmedia inte får sådan information som gör det möjligt att påverka domar. I England, justitieministern, låser man t. o. m. in den jury som skall döma för att jurymedlemmarna inte skall kunna läsa tidningar under den tid som domstolens prövning pågår. Det är ett visst intresse för en sådan renlevnad som jag efterlyser, justitieministern!

Det är visserligen sant att det överläts åt den enskilde tjänstemannen att använda sin meddelarfrihet under ansvar, som justitieministern har påpekat. Det går emellertid inte att förneka – och det är tyvärr väl känt i vårt land – att det förekommer tillfällen då man har anledning att fråga sig om inte polis och åklagare använder meddelarfriheten till att skapa miljöpåverkan på den domstol som senare skall pröva frågan om ansvar. Det är för den skull som jag vidhåller – uppenbarligen med visst medhåll från justitieministern – att vi här sysslar med en utomordentligt viktig fråga. Den är viktig för de enskilda människorna och för rättssäkerheten i vårt land.

Anf. 13 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Inga Lantz har frågat mig vilka initiativ regeringen tänker vidta för att bryta den onda cirkel som nu de flesta låg- och mellaninkomsttagare befinner sig i och som består av låga lönelyft, ökande matpriser och hyror.

Under en stor del av den tioårsperiod som Inga Lantz tar upp har reallönerna sjunkit. På sex år, mellan 1976 och 1982, sjönk reallönerna med 8 %.

I en sådan ekonomi minskar marginalerna. För många, inte minst barnfamiljerna, har det lett till svåra ekonomiska påfrestningar. Bostadskostnaden är en av de utgifter som hushållen har svårast att påverka. Man kan inte utan betydande svårigheter minska sin bostad när det ekonomiska utrymmet krymper. Därför tenderar bostaden att ta en allt större del av den disponibla inkomsten. Så långt kan jag hålla med Inga Lantz i hennes beskrivning av utvecklingen.

Den väg regeringen har valt för att klara välfärden är att se till att realinkomsterna kan öka. Den nedåtgående trenden har brutits, och vi har fått stabila förhållanden. I praktisk handling har regeringen visat att det går att på en gång minska arbetslösheten och inflationen. Vidare har hyresutvecklingen under de senaste åren kunnat hållas på en sådan nivå att hyrorna ökat mindre än konsumentprisindex. Hyresökningarna de senaste två åren har varit de lägsta på tio år.

Samhällets stöd till bostadssektorn har samtidigt stor inverkan på statsbudgeten. Det direkta och indirekta bostadsstödet beräknas under år 1985 uppgå till ca 30 miljarder kronor. Att i detta läge öka de generella subventionerna är inte realistiskt.

Möjligheterna att bygga vidare på den väg som regeringen har slagit in på sedan 1982 beror på om vi även i fortsättningen kan stabilisera landets ekonomi genom att minska budgetunderskottet samtidigt som sysselsättningen förbättras och inflationen hålls nere. En sådan ekonomisk politik bör också göra det möjligt att sänka räntan, vilket är av stor betydelse för både boendekostnaderna och statsbudgeten.

Avslutningsvis vill jag också nämna att bostadskommittén (Bo 1982:02), som bl. a. har i uppdrag att göra en översyn av bostadsstödet för närvarande slutför sitt arbete och väntas lämna sitt huvudbetänkande i februari.

Anf. 14 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret.

Under snart en tioårsperiod har låg- och mellanlönegrupperna drabbats av fortgående reallönesänkning. Antalet människor som måste söka socialbidrag för att klara mat och hyra fortsätter att öka. I dag behöver 550 000 människor hjälp. Det innebär att antalet människor som måste söka hjälp för att klara sitt uppehälle ökar för femte året i rad, trots en påstådd förbättring på arbetsmarknaden.

Allt fler människor tvingas också söka socialbidrag därför att deras

Om åtgärder för att minska boendekostnaderna

*Om åtgärder för att
minska boendekost-
naderna*

inkomster inte räcker till. Hyror och matkostnader har ökat mer i pris än index. Bostadsbidragen har samtidigt urholkats.

Hyran för en genomsnittlig lägenhet har från 1972 till 1985 ökat med 145 %. Lönen har under denna period ökat betydligt långsammare. Hyrorna har stigit mer än inflationen och mer än lönerna.

Regeringen tänker tydligen i januari presentera en stenhård svängremspolitik. Det lär vara en strategi för att sedan inför kommande val kunna sockra på vissa delar av den ekonomiska politiken – dvs. taktik och strategi för att vinna ett kommande val, medan vanliga människor hela tiden får det svårare att få sin vardagsekonomi att gå ihop. De tunga och svåra prutningarna i budgeten lär gälla bostadssubventionerna och statsbidragen till kommunerna. Det är prutningar som hårdast drabbar vanliga människor. Det innebär ökade bostadskostnader, som skall läggas ovanpå de redan aviserade hyreshöjningarna. Är detta en social bostadspolitik? Socialdemokraterna har lovat en social bostadspolitik i många omgångar. Om det verkligen skall bli en sådan politik krävs radikala förändringar. Då går det inte att köra vidare med en marknadsanpassad bostadspolitik, vars olika former ger ett alltmer klassuppdelat och segregerat boende och som tillåter svarthandel och fastighetsspekulation att breda ut sig.

Men det var egentligen inte den delen jag hade frågat om, även om dessa frågor hänger ihop. Jag har begränsat mig till bostadskostnaderna, till hyrorna.

I svaret sägs att "realinkomsterna kan öka. Den nedåtgående trenden har brutits", heter det, "och vi har fått stabila förhållanden." Det är inte så, och det vet bostadsministern. För det första har inte den negativa reallöneutvecklingen stoppats. Och det är ytterst osannolikt att den stoppas genom kommande avtalsrörelse. För det andra kan man, om man skall vara snäll mot regeringen, möjligtvis säga att sysselsättningen har ökat, men – och det är ett stort men – antalet heltidssysselsatta har inte ökat. Därför kan man inte påstå att arbetslösheten har minskat i sig. Jag förstår att det är en förhoppning hos Hans Gustafsson och hos regeringen, men förhoppning är något annat än verklighet.

Det är sant att hyresutvecklingen har varit mindre under de två senaste åren. Under dessa två år har det dock funnits centrala rekommendationer som har reglerat hyresutvecklingen. Sådana finns inte i år och därför är man inom hyresgäströrelsen mycket orolig. De två senaste åren har hyreshöjningarna legat på mellan 3,5 % och 5 %. Men i år aviseras dubbla höjningar. Hyreshöjningskraven ligger på 7–8 %.

Hur det än har varit med de låga hyreshöjningarna så har det inte räckt, det vittnar socialbidragsökningarna om. Människor – och då talar jag om vanliga människor – klarar sig inte längre på sin lön. Hyrorna är höga både i gamla och i nya lägenheter, men högst förstås i den nyproducerade lägenheten. Där kostar numera varje rum 1 000 kr. i månaden. Vilken vanlig barnfamilj eller annan vanlig familj har råd med en sådan hyra? Med tanke på socialbidragsutvecklingen, där i vissa områden var sextonde människa måste få hjälp eller som i ett socialdistrikt här i Stockholm var femte person bland ungdomarna, undrar jag hur dessa familjers ekonomi över huvud taget skall gå ihop och hur dessa familjer skall klara sin hyra. Det är ju den delen som främst faller på

bostadsministrernas lott. Jag skulle vilja ha förklarat för mig hur detta skall gå ihop i familjeekonomin.

Det positiva i svaret är det som står om en eventuell räntesänkning. En sådan skulle betyda mycket. 1 % räntesänkning skulle betyda 800 miljoner mindre i utgifter för räntebidragen varje år. Det är synd bara att Hans Gustafsson villkorar räntesänkningen till sysselsättning och inflation. Med sin nuvarande ekonomiska politik kan inte regeringen komma till rätta med vare sig det ena eller det andra. Det må vara en from förhoppning, mer än så kan det aldrig bli.

Anf. 15 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Inga Lantz beskrivning av vad som skall komma att stå i den nya budgeten och vilka effekter den kommer att få för de boende lämnar jag därhän tills budgetförslaget är antaget och framlagt för riksdagen. Därmed har jag heller ingen anledning att ta upp diskussion om de strategiska teorier som Inga Lantz presenterade när det gällde regeringens åtgärder i anslutning till budgeten. Däremot skall jag försöka att något beröra de andra frågor som Inga Lantz tog upp.

Vi kan naturligtvis, både Inga Lantz och jag, känna oro över en utveckling som innebär att allt fler blir beroende av socialbidrag. Vi kan naturligtvis känna oro båda två över att vi har haft en negativ reallöneutveckling under en lång tid. Vi borde båda kunna känna glädje över att t. ex. hyresökningen föregående år bara var hälften mot ökningen av konsumentprisindex, vilket innebär att boendekostnaden för första gången tog en minskande andel av den disponibla realinkomsten.

Nu säger Inga Lantz att det enda positiva i mitt svar är att en räntesänkning skulle vara till fördel för de boende och för statsbudgeten, men att det bara är en from förhoppning som inte kommer att uppfyllas med den ekonomiska politik som regeringen företräder.

Jag kan försäkra Inga Lantz, att om vi skall ha någon chans att genomföra en räntesänkning, måste regeringen få fortsätta att föra den ekonomiska politik som syftar till en sänkning av inflationen och budgetunderskottet. Det hjälper inte de boende om vi står här och uttalar fromma önskningsar, att det är bra med en räntesänkning, om vi inte kan lägga till rätta för den. Det är alldeles uppenbart att vi också – i motsats till vad Inga Lantz sade – har lyckats hejda reallöneurholningen, som har pågått under en lång följd av år. Vi kunde båda önska en snabbare positiv utveckling än vad som hittills varit möjligt, men vi är i varje fall på rätt väg. Tyvärr är situationen den att vi inte har de ekonomiska förutsättningarna att öka subventionerna och den vägen sänka boendekostnaderna ytterligare. Vi får vara glada över, Inga Lantz, att samtidigt som Sveriges ekonomi har varit utsatt för stora påfrestningar och samtidigt som stora insatser har gjorts för att få ner inflationen, så har det varit möjligt för oss att åstadkomma en boendekostnadsökning som är den lägsta på tio år. Det är en ganska hygglig utveckling.

När det gäller de socialbidragstagare, som Inga Lantz talade om här, tror jag att man skall ägna sig åt ytterligare analys, innan man så tvärsäkert redovisar orsakerna till ökningen. Vi kan se redan med tillgänglig statistik att bland socialbidragstagare ökar framför allt antalet ensamstående män,

Prot. 1985/86:42
3 december 1985

*Om åtgärder för att
minska boendekost-
naderna*

därefter kommer ensamstående kvinnor. På sina håll har t. o. m. antalet barnfamiljer med socialbidrag gått ned. Bakom detta ligger många orsaker, t. ex. separerade äktenskap. När två personer tidigare svarat för att betala boendekostnaden, står plötsligt en och skall bära samma kostnad ensam. Vi har all anledning att analysera och fundera över hur vi skall kunna komma till rätta med detta problem.

Vi skall fortsätta en politik när det gäller ekonomin som gör det möjligt att både få till stånd en positiv reallöneutveckling och en sänkning av räntan. Vi skall fortsätta en politik som innebär att vi kan vidmakthålla en social bostadspolitik i den meningen att alla människor skall få tillgång till en god bostad till en kostnad som står i rimlig relation till inkomsten.

Anf. 16 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Bostadsministern och jag är tydligen överens om att vanliga människor skall kunna klara av sin vardagsekonomi på sin lön. Men det är ju inte så för väldigt många människor. Den utveckling som vi har haft på socialhjälpssidan visar att det inte går, och det som de flesta stupar på är matkostnader och hyreskostnader, alltså sådana utgifter som man absolut inte kan komma ifrån.

Jag har frågat Hans Gustafsson vad regeringen tänker göra för att garantera att människor skall kunna klara sin vardagsekonomi, sina levnadsomkostnader. Som jag ser det kan man antingen höja lönerna, så att de räcker till hyra och matkostnader eller också får man sänka hyran och matkostnaderna. Enligt vpk:s sätt att se finns det faktiskt utrymme för bådadera. För att sänka hyrorna, vilket är mycket angeläget, kan man införa ett nytt finansieringssystem med lägre räntor och längre amorteringstider. En sänkning av räntan med 1 % betyder en hyressänkning med uppemot 10 %. Vi måste få en effektiv priskontroll och prisövervakning av byggnadsmaterial. Det finns inte nu. Vi måste också få ett riktat statligt stöd till allmännyttiga bostadsföretag, vilket får effekt på hela bostadsmarknaden, eftersom de allmännyttiga bostadsföretagen är prisledande. Hur skall man då åstadkomma det? Jo, bl. a. genom en omfördelning av det nuvarande bostadsstödet. I svaret säger Hans Gustafsson att stödet uppgår till 30 miljarder kronor och att det inte går att öka det. Men man skulle kunna göra en omfördelning. Den största delen av de 30 miljarderna går faktiskt till villaboendet. För något år sedan var det enligt en uppgift jag såg 17 – 18 miljarder som gick till villaboendet. Tog man 3 miljarder från villasektorn skulle man kunna sänka hyrorna i allmännyttan med mellan 300 och 500 kr. i månaden. Det skulle vara en stor hjälp för de familjer som i dag har svårt att klara sin hyra.

Det är vidare viktigt att bostadsbidragen, framför allt till barnfamiljer, förbättras – de har ju försämrats – och att de också kan utgå till hushåll utan barn.

Sedan tycker jag inte man får glömma att det redan gjorts kraftiga besparingar på bostadssektorn. Bostadssubventionerna är nu 15 % lägre än de var 1981 och 20 % lägre än de var 1983, räknat i fast penningvärde. Det innebär att man där sparat 7 miljarder kronor sedan 1983. Jag tycker att det räcker. Jag skulle gärna vilja veta vad bostadsministern menar skall sparas in ytterligare när man redan sparat så mycket inom just den sektorn.

Anf. 17 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Inga Lantz säger att man kan antingen höja lönerna eller sänka boendekostnaderna, och vpk förordar att man gör bägge delarna. Ja, det gör faktiskt jag med, om det finns utrymme och resurser för det. Men vi kan inte trolla fram resurserna, utan vi måste arbeta ihop dem, och vi måste föra en sådan ekonomisk politik att det finns utrymme för att åstadkomma det som både Inga Lantz och jag tycker vore bra.

Jag delar Inga Lantz uppfattning att vi skall pröva möjligheterna att finna ett nytt finansieringssystem, men jag tror inte att ens det kommer att visa sig lösa de problem som vi står inför. Det går heller inte att klara det genom att göra stora överföringar från de villaboende till dem som bor i hyreshus. Jag är övertygad om att många som bor i villor kämpar lika tappert för att överleva som en del av dem som bor i hyreslägenheter.

Vi har – som Inga Lantz känner väl till, eftersom hennes parti var med och genomförde det – redan gjort en sådan omfördelning då vi genom fastighets-skatten överförde netto 3,9 miljarder från dem som har hyggliga boendekostnader till dem som har de tyngsta kostnaderna. Det var en åtgärd just i den riktning som Inga Lantz efterlyser.

Det kan när det gäller bostadsbidragen också konstateras att vi båda kan ha önskemål om att vi skulle kunna komma ett stycke längre. Det är dock ett faktum att vi, även om vi haft en dålig ekonomisk utveckling under de senaste åren, årligen har kunnat höja bostadsbidragen. Jag förstår att Inga Lantz skulle önska att de hade höjts ännu mer – det hade faktiskt också jag önskat, om vi hade haft de ekonomiska resurserna. Men vi har inom ramen för de begränsade möjligheter vi haft ändå försökt tillgodose det intresset, och vi har försökt driva en bostadspolitik som inneburit en låg boendekostnadsutveckling, i varje fall under 1984 och 1985, då vi haft möjligheter att kontrollera den. Den ser ut att bli något så när rimlig under 1986.

Så är situationen: Vi har inte med en enda gång lösningen på alla de problem som vi har i vårt samhälle. Det viktigaste vi kan göra för att åstadkomma boendekostnader som står i relation till folks betalningsförmåga är att se till att vi får ordning på landets ekonomi, att vi får ned inflationen och budgetunderskottet. Då kan vi driva både en lönepolitik och en bostadspolitik som innebär att betalningsförmågan ökar i förhållande till kostnaderna. Det är det som är vår strävan, det är det vi sliter och gnor med.

Anf. 18 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det som bostadsministern sade angående de två senaste årens låga hyreshöjningar är sant – det sade jag också tidigare: De har varit ovanligt låga. Men de har inte kunnat hämta igen vad som förlorades vid de mycket höga hyreshöjningar som genomfördes alldeles före dessa två år. Jag talade med Hyresgästföreningen inför den här debatten, och man är där oerhört orolig för vad som nu kommer att hända. Man sade just att den gynnsammare hyresutvecklingen under de två år som nu varit inte räcker för att ta igen vad man tidigare förlorat och ändra det dåliga utgångsläge som man befann sig i vid början av den perioden.

Bostadsministern säger vidare att vi inte har ekonomiska resurser för att se till att folk har råd att bo, att äta osv., utan sådana insatser får anstå. Vad som

har skett i Sverige är en stor omfördelning från arbete till kapital. De som har varit rika har blivit ännu rikare, och bakom detta ligger skatteomläggningar och den förda ekonomiska politiken. Det gäller också inom bostadssektorn. Den nyfattigdom som vi nu ser växa fram är resultatet av många års felaktiga ekonomiska politik, där en hög ränta tillsammans med spekulering har varit drivfjädrar. Vissa har alltså gjort sig rika på den situation som råder i Sverige.

Bostadsministern sade att vi skall arbeta tillsammans. Jag hörde i går på TV att börsen i förra veckan återigen slagit alla rekord. Ökningen av börskurserna uppgick till 3 %. Vissa av Volvos aktier hade ökat med 15 %, och även beträffande Sandvik hade rekordhöjningar skett.

Det finns alltså ett ganska stort ekonomiskt utrymme i Sverige. Problemet är bara att regeringen vägrar att ta de pengar som faktiskt finns och fördela dem på ett sådant sätt att vanliga människor kan få del av den mycket stora vinstökningen i företagen. Det är märkligt att en arbetarregering inte tar itu med dessa frågor på ett arbetarvänligt sätt.

Anf. 19 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Inga Lantz påpekar att den gynnsamma utveckling som vi haft 1984 och 1985 inte räcker till för att vi skall kunna hämta in allt det som man förlorade under perioden före 1983, och det påståendet är korrekt. Men det är ändå inte illa, Inga Lantz, att vi i en situation då vi tvingas att vara sparsamma för att få ned bl. a inflationen och budgetunderskottet, har kunnat börja restaurera det som förlorades under åren 1976–1982. Får vi hålla på ett tag till, är det möjligt att vi kan återhämta den förlusten och även förstärka vår betalningsförmåga.

Inga Lantz framhåller också att det under perioden har skett en omfördelning mellan arbete och kapital. Det är korrekt, men, Inga Lantz, den största omfördelningen från arbete till kapital sker utan beslut vare sig i riksdagen eller någon annanstans. Den sker nämligen genom hög inflation. Det är inflationen som överför resurser från löntagare och andra vanliga människor till dem som förfogar över tillräckligt stora kapital för att kunna satsa pengar i inflationssäkra objekt. Om Inga Lantz vill komma till rätta med den förmögenhetsökning som sker, borde Inga Lantz medverka till att försöka få ned inflationen. Och för att vi skall kunna få ned den måste vi begränsa budgetunderskottet.

Detta är de faktiskt föreliggande omständigheter som vi måste ta itu med för att kunna komma till rätta med problemen. Det kommer, Inga Lantz, att bli en ännu större överföring från arbete till kapital, om vi genom en lättsinnig politik höjer utgiftsnivån, ökar budgetunderskottet och därmed spär på inflationen.

Vad som händer på börsen kan jag inte kommentera särskilt mycket. För att kunna göra det måste man följa börsen dag för dag. Möjligen är det så att börsen nu visar sin glädje över utgången av höstens val, vilket får till följd att aktievinsterna går upp. Men vi har faktiskt också under de senaste åren haft en fördelaktig vinstnivå i våra industrier och övriga företag, något som ansetts vara erforderligt för att industriinvesteringarna skulle komma i gång. Det är också vad som har skett. I år har industriinvesteringarna ökat med uppemot 40 %. Om vi vill ge människor arbete och högre löner, som Inga

Lantz talar om, måste vi också se till att våra företag investerar och utvecklas. Med det system som vi lever under kan vi inte kommendera fram åtgärder i den riktningen genom beslut i riksdagen. Vi måste se till att det finns förutsättningar för en gynnsam utveckling, och det är det som vi har gjort.

Jag tycker inte att Inga Lantz och jag behöver ha någon särskilt lång debatt om hur vi på våra resp. håll skulle vilja försöka bistå dem som har stora svårigheter. Vi försöker på vårt håll göra vad vi kan, och jag vill be Inga Lantz att också hon ställer upp för detta syfte.

Talmannen anmälde att Inga Lantz anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Meddelande om svar på interpellation 1985/86:42

Anf. 20 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Karl-Gösta Svenson har den 7 november 1985 framställt en interpellation till arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon om ungdomsarbetslösheten i Blekinge län.

Interpellanten är förhindrad att motta svaret i dag. Då arbetsmarknadsministern på grund av sjukdom är förhindrad lämna meddelande om att hon avser att besvara interpellationen måndagen den 3 februari 1986, ber jag att få lämna detta meddelande å arbetsmarknadsministerns vägnar.

8 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1985/86:226–228 till finansutskottet

9 § Föredrogs men bordlades åter

Lagutskottets betänkande 1985/86:12

Kulturutskottets betänkande 1985/86:5

Jordbruksutskottets betänkande 1985/86:9

Näringsutskottets betänkande 1985/86:4

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1985/86:4 och 5

10 § Anf. 21 TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppförs socialutskottets betänkande 5 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Prot. 1985/86:42
3 december 1985

*Meddelande om
interpellation*

11 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1985/86:68 Ändrat huvudmannaskap för tandvården vid universitetet i Umeå

1985/86:69 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Jamaica

12 § Anmälades och bordlades

Utrikesutskottets betänkanden

1985/86:10 Fisket i zonen öster om Gotland

1985/86:11 Godkännande av FN-konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (prop. 1985/86:17)

13 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 3 december

1985/86:79 av *Britta Bjelle* (fp) till justitieministern om kommunala stiftelser och bolag:

Företagareförbundet har låtit göra en kritisk granskning av samspelet mellan Piteå kommun, Stiftelsen hyresbostäder och Tetron Investment AB. Det har därvid visat sig hur ett kommunalt organ, Stiftelsen hyresbostäder, byggt upp en omfattande affärsverksamhet. Det har kunnat ske därför att vanliga konkurrensregler och insyn från kommuninvånarna har satts ur spel.

Tetron Invest AB är ett företag som indirekt via Stiftelsen hyresbostäder kontrolleras av kommunen. Detta kommunalt kontrollerade investmentbolag byggdes upp genom köp av ett otal företag. Inte mindre än 20 sådana ägs helt eller delvis av Tetron. Ett av dessa, B Larssons Måleri AB, växte i mycket snabb takt sedan det övertagits av Stiftelsen hyresbostäder och sedermera Tetron. Företaget fick då i stort sett monopol på alla måleriarbeten till Stiftelsen hyresbostäders 3 500 lägenheter. Med detta i bakgrunden kunde sedan företaget ge sig ut och konkurrera på den fria marknaden med låga priser. Trots resekostnader och många andra extra kostnader kunde B Larssons Måleri AB bl. a. ta hem arbetet på Tomtebodaprojektet i Stockholm genom att ge det lägsta anbudet.

Norrbottnens Elektriska AB är ett annat av Tetrans företag. Det var tidigare ett dotterdotterbolag till Stiftelsen hyresbostäder och det växte som sådant mycket snabbt. Kommunförbundets revisor har granskat Piteå kommuns upphandling av elarbeten och därvid funnit att kommunen och Stiftelsen hyresbostäder utnyttjat Norrbottens Elektriska AB i 92 % av alla utförda arbeten.

Det senaste bolaget som inköpts till Tetron är bilföretaget Bil-City med monopol på försäljning av Porsche i hela Norrland. Därigenom blev Tetron

Investment AB det största lokalt ägda företaget i Norrland.

Utöver dessa exempel kan nämnas att kommunalrådet i Piteå Anders Sundström är ordförande i Tetron och sitter i PK-bankens styrelse. PK-banken äger aktier i Tetron och tillhandahåller lån till bolaget.

Folkpartiet i Piteå väckte i oktober 1984 en motion i fullmäktige där folkpartiet krävde en redovisning av verksamheten i Tetron. Motionen är ännu ej besvarad.

Ägarstrukturen har successivt förändrats i Tetron. Än så länge äger den kommunala bostadsstiftelsen i Piteå 45 % av aktierna i Tetron Investment AB. Genom manipulation med A- och B-aktier kommer Tetrans VD, vilken tidigare varit VD för Stiftelsen hyresbostäder och under sju månader VD för både Tetron och Stiftelsen, att tillsammans med två privatpersoner från årsskiftet 1985-1986 att äga 30 % av aktiekapitalet i Tetron men inneha 81 % av rösterna. Tetron har ett förlustbolag i England, och VD i Tetron har tillstånd av Sveriges riksbank att föra ut pengar till England.

Med detta som bakgrund vill jag fråga justitieministern:

1. Är detta en önskvärd utveckling i rollfördelningen mellan kommun och näringsliv?
2. Har justitieministern för avsikt att vidta åtgärder för att förhindra att en kommun kan handla på det sätt jag här redovisat?

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 december

1985/86:245 av *Margitta Edgren* (fp) till socialministern om utredning om ansvaret för säkerheten hos tekniska implantat:

Efter "dialysolyckan" i Linköping har vissa reaktioner utlösts; bl. a. tillsattes en utredning. Den medicintekniska säkerhetsutredningen startade i juni i år. Den skall utreda bl. a. vem som har ansvar för den tekniska apparatur som används i hälso- och sjukvården.

I dags- och fackpress har relaterats att minst 17 personer har dött i Sverige för att deras konstgjorda hjärtklaffar inte har hållit måttet utan gått sönder. Det dröjde flera år innan socialstyrelsen fick veta något. De opererande läkarna sade inget. Ej heller slog importören larm. Efteråt har det också kommit fram att missförstånd funnits mellan socialstyrelsens råd för medicinteknisk säkerhet och FDA i Amerika (Food and Drug Administration). Sverige trodde att FDA hade tygodkänt den aktuella klafftypen, och i Amerika trodde man att Sverige hade godkänt den.

Har socialministern givit den aktuella utredningen de direktiv som krävs för att utreda även frågor som rör säkerheten för tekniska implantat, t. ex. hjärtklaffar?

Prot. 1985/86:42
3 december 1985

1985/86:246 av *Hugo Hegeland* (m) till finansministern om stämpelskatten på aktier:

Meddelande om frågor

I ett svar på en fråga av mig om finansministern var beredd att lämna riksdagen förslag om tillägg till lagen om stämpelskatt på aktier av innehåll att stämpelskatt må efterges vid synnerliga skäl, förklarade finansministern att regeringen förordnat riksskatteverket att pröva sådana frågor när det gäller bl. a. stämpelskatten på aktier.

Nu visar det sig att riksskatteverket överlämnat ett ärende, där onekligen synnerliga skäl förelegat för tillämpning av den tidigare stämpelskatten på 1 %, till regeringen för avgörande. Regeringen avlog emellertid ansökan. Med åberopande av detta fall avslår nu riksskatteverket även andra, liknande fall. Realiter betyder detta att den av riksdagen beslutade höjningen av stämpelskatten på aktier den 1 juli 1985 tillämpas retroaktivt. Med anledning härav vill jag fråga:

Är finansministern beredd att låta utfärda bestämmelser där retroaktiv tillämpning av lagen om stämpelskatt på aktier undviks?

1985/86:247 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till industriministern om protektionismen inom varvsnäringen:

Kockums AB i Malmö är ett av världens modernaste och effektivaste varv. Inom ett flertal områden kan Malmövarvet i dag betraktas som ledande och konkurrera framgångsrikt. Tyvärr har Kockums, på grund av den rådande varvsituationen, inte endast att konkurrera med andra varv utan även med andra länders regeringar, vilket är ytterst besvärligt.

Den protektionism som för närvarande präglar varvsindustrin i många länder måste motarbetas. Annars inträffar den situationen att i grunden framgångsrika varv riskerar bli utslagna, inte på grund av bristande effektivitet utan därför att de saknar möjlighet följa med i subventionspolitiken.

På vilket sätt avser industriministern att i internationella organ och annorstädes verka för att protektionismen inom varvsnäringen försvinner eller minskar?

1985/86:248 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till statsrådet Ingvar Carlsson om miljön på södra Djurgården i Stockholm:

Vilka åtgärder avser miljöministern vidta för att tillse att miljön på södra Djurgården inte försämras på grund av det eventuella uppförandet av en ny museibygnad för regalskeppet *Vasa*?

1985/86:249 av *Ulf Adelsohn* (m) till finansministern om användningen av uppgifterna i folk- och bostadsräkningen:

Senast den 12 november skulle alla i Sverige folkbokförda lämna in sina uppgifter till folk- och bostadsräkningen (FoB). I den broschyr som bifogades frågeformulären informerades om villkoren:

”Enligt sekretesslagen är de uppgifter du lämnar på blanketten skyddade i 70 år. Uppgifter som behövs för forskning, exempelvis kring folkhälsan, eller sådana uppgifter som inte direkt kan kopplas samman med dig kan lämnas ut tidigare. Men bara om det efter prövning står helt klart att du eller någon som står dig nära inte blir lidande.”

Enligt pressuppgift utlämnas de fastighetsblanketter som fastighetsägarna fyller i till Stockholms fögderi, som sedan jämför med de uppgifter som folk lämnat till bostadsräkningen. Hur detta sker framgår inte klart, men tydligen erhåller fögderiet också listor över dem som anmält att deras adress på FoB-blanketten inte stämmer.

Jag vill med anledning av detta fråga finansministern:

Hur avser finansministern tillse att uppgifter insamlade genom folk- och bostadsräkningen används på det sätt som framgår av den information som bifogats frågeformuläret?

1985/86:250 av *Lars Ahlström* (m) till industriministern om förmånsrättsordningen vid konkurs:

I statens industriverks konkursutredning föreslås bl. a. en ändring av förmånsrättslagen så att löner helt eller delvis ges förmånsrätt före företagsinteckningar.

Följden av ett genomförande av detta förslag blir att värdet av företagsinteckning skulle minska och i många fall helt försvinna. Det kan inte vara lämpligt att statens industriverk, som har till uppgift att verka för en positiv utveckling av småföretag, redovisar förslag som kommer att få en direkt negativ effekt för flertalet företag.

Avser regeringen att följa statens industriverks förslag till ändring av förmånsrättslagen?

1985/86:251 av *Hans Nyhage* (m) till kommunikationsministern om den planerade ombyggnaden av riksväg 41:

Enligt uppgift av statens vägverk kommer den beslutade ombyggnaden av riksväg 41 att stoppas på grund av omdisponering av medel. Detta medför att vägbygget senareläggs och en etablerad arbetsplats nedläggs.

Är statsrådet villig att medverka till att medel ställs till förfogande så att vägbygget kan fullföljas enligt gällande beslut?

1985/86:252 av *Alf Svensson* (c) till jordbruksministern om älgjaktens framtida utformning:

Frågan om älgjaktens framtida utformning tilldrar sig ett starkt intresse ute i bygderna. Regeringen har uppdragit åt en enmansutredning att närmare undersöka hur många av landets jägare som förlorar sina jaktmöjligheter om det förslag som jakt- och viltvårdsberedningen framlagt genomförs. Förslaget innebär att den samordnade älgjakten avskaffas.

Det har ryktesvägen framkommit att den kompletterande undersökningen som nu genomförs till stor del grundas på en enkät bland en grupp utvalda

Prot. 1985/86:42
3 december 1985

Meddelande om frågor

jägare. För att man ej skall förledas tro att regeringen vill driva fram ett avskaffande av den samordnade jakten genom ett ensidigt beslutsunderlag bör denna undersökning ske på ett objektivt sätt.

Alla landets jägare finns registrerade i jaktkortsregistret. En slumpvis utvald, och därmed representativ, grupp jägare kan enkelt och till låg kostnad tillfrågas om sin åsikt genom utnyttjande av jaktkortsregistret.

Är jordbruksministern beredd att vidta åtgärder för en allsidig och rättvisande undersökning om jägarnas inställning till samordnad älgjakt resp. helt reglerad jakt?

1985/86:253 av andre vice talman *Karl Erik Eriksson* (fp) till finansministern om rätten att använda utlandsregistrerad bil:

En norsk medborgare har tagit tjänst i en gränsförsamling i Värmland såsom pastor. För att fullgöra sin tjänst med hembesök m. m. har han hyrt en bil av en svensk firma. Nu visar det sig att han inte får använda denna bil för resa till sin bostad och familj i Norge. Han måste ställa "hyrbilen" vid gränsen och hämtas av sin fru.

Som svar på en motion från mig 1984 så beslutade riksdagen om ett tillkännagivande till regeringen där riksdagen framhöll:

"Utskottet anser därför att det är motiverat att undersöka möjligheterna att lätta på bestämmelserna i de fall en strikt tillämpning ter sig omotiverad. Utskottet förutsätter att man uppmärksammar frågan inom regeringen och tar upp den i ett lämpligt sammanhang. Eftersom det är till fördel att reglerna är likartade även hos våra grannländer kan det enligt utskottets uppfattning finnas fog för att också aktualisera frågan på det nordiska planet."

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder har statsrådet vidtagit för att lätta på de nu gällande stelbenta bestämmelserna om rätten att använda utlandsregistrerad bil?

1985/86:254 av *Nils Berndtson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om en undersökning av de samhällsekonomiska följderna av arbetslösheten:

I Motala kommun, som präglas av industrinredläggningar och arbetslöshet, har genom forskningsinsatser de samhällsekonomiska effekterna kartlagts. En genomgång av samhällets olika åtgärder och kostnader har företagits och frågan om satsning på arbete i stället för andra bidrag har belysts. En motsvarande genomgång av dessa frågeställningar efter riksmåttstock borde vara angelägen.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Är regeringen beredd att företa en undersökning av de samlade samhällsekonomiska följderna av arbetslösheten?

1985/86:255 av *Jan Jennehag* (vpk) till statsrådet Bengt Göransson om ökat bidrag till läromedel åt synskadade skolelever:

Regeringen beslöt våren 1985 att minska anslaget till Rikscentralen för

pedagogiska hjälpmedel åt synskadade. Detta medförde att redan otillfredsställande förhållanden försämrades ytterligare.

Prot. 1985/86:42
3 december 1985

Avser statsrådet att verka för att Rikscentralen får ökade resurser för att tillgodose synskadade elevers behov av läromedel?

Meddelande om frågor

1985/86:256 av *Knut Wachtmeister* (m) till finansministern om sammansättningen av skatteförenklingskommittén:

Finansministern har entledigat bl. a. de parlamentariskt valda ledamöterna i skatteförenklingskommittén, som nu skulle utreda förfarandet inom skatteprocessen.

Med tanke på den intensiva debatt som i höst förekommit om den enskildes möjlighet att hävda sig mot skattemyndigheten, skulle jag vilja fråga finansministern om han inte anser det olämpligt att denna viktiga utredning kommer att sakna parlamentariskt inslag.

1985/86:257 av *Ingbritt Irhammar* (c) till jordbruksministern om åtgärder mot tillverkning av djurfoder innehållande självdöda djur:

I massmedia har det i veckan avslöjats att självdöda och sjuka djur som avlivats utnyttjas som råvara för djurfoder. Det har konstaterats att djur som fått detta foder har drabbats av sjukdomar.

Med anledning av dessa avslöjanden vill jag fråga statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet:

Vilka initiativ avser regeringen att vidta för att förhindra att självdöda djur och sjuka djur som avlivats används som råvara för djurfoder?

1985/86:258 av *Kerstin Gellerman* (fp) till jordbruksministern om hälsorisker vid tillverkning av djurfoder innehållande självdöda djur:

Enligt uppgift av Sveriges Riksradios ekoredaktion förekommer det en omfattande verksamhet där självdöda djurkadaver från framför allt lantbruket mals ner till råvara för tillverkning av djurfoder. Några undersökningar eller forskning kring de eventuella hälsorisker som är förknippade med att föda upp djur med denna typ av foder har inte förekommit.

Avser jordbruksministern att ta initiativ till en undersökning kring de hälsorisker för människor och djur som kan vara förbundna med tillverkning av djurfoder som bl. a. innehåller självdöda djur?

1985/86:259 av *Olof Johansson* (c) till finansministern om användningen av uppgifterna i folk- och bostadsräkningen:

Enligt uppgift i media används uppgifterna i folk- och bostadsräkningen (FoB 85) inom Stockholms fögderi för att kontrollera medborgarnas skatter och avgifter.

Eftersom en sådan kontroll synes vara oförenlig med den information som

Prot. 1985/86:42
3 december 1985

Meddelande om frågor

utgått till olika uppgiftslämnare i samband med FoB 85, vill jag fråga vilka åtgärder statsrådet är beredd att vidta för att hindra en felaktig användning av folk- och bostadsräkningens uppgifter.

1985/86:260 av *Sven-Erik Alkemark* (s) till kommunikationsministern om sträckningen av väg E 4 genom Vaggeryd:

Väg E 4 har genom omfattande insatser under en följd av år upprustats, så att vägen numera i huvudsak har en standard som uppfyller skäligen krav.

Ett väsentligt undantag utgör dock den del av E 4 som går genom Vaggeryds tätort på sträckan mellan Jönköping och Värnamo. Denna ca 3 km långa sträckning delar tätorten, med bl. a. ca 600 skolelever, mitt itu. Vägen passerar dessutom genom en smal vägport. Här passerar dagligen ca 8 000 fordon, varav ungefär hälften är tunga lastbilar, många med farligt gods.

Inom Jönköpings län finns förvisso flera angelägna vägfrågor att lösa men att denna "flaskhals", en av de sista på E 4, försvinner måste enligt min mening vara en riksangelägenhet och bli föremål för en speciell prioritering.

Min fråga lyder:

Vill kommunikationsministern medverka till att det blir en upprustning?

1985/86:261 av *Eva Johansson* (s) till finansministern om dispens från skyldigheten att göra inbetalningar till likviditetskonto i riksbanken:

Staten har beslutat att tillfälligt dra in en del av kommunernas likviditetsöverskott. För flertalet kommuner medför detta beslut inga oöverstigliga hinder. För några kommuner är situationen däremot en annan, det finns ingen likviditet att dra in. För de allra fattigaste kommunerna innebär inbetalningarna till likviditetskonto i riksbanken att man måste öka sin upplåning för att klara dessa. Därmed drar dessa kommuner på sig ytterligare räntekostnader som än mer begränsar ett redan mycket litet ekonomiskt utrymme.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga finansministern:

Avser finansministern vidta åtgärder så att kommuner med låg eller i praktiken ingen likviditet i större utsträckning kan få dispens från de av riksdagen beslutade inbetalningarna till likviditetskonto i riksbanken?

15 § Kammaren åtskildes kl. 16.02.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren